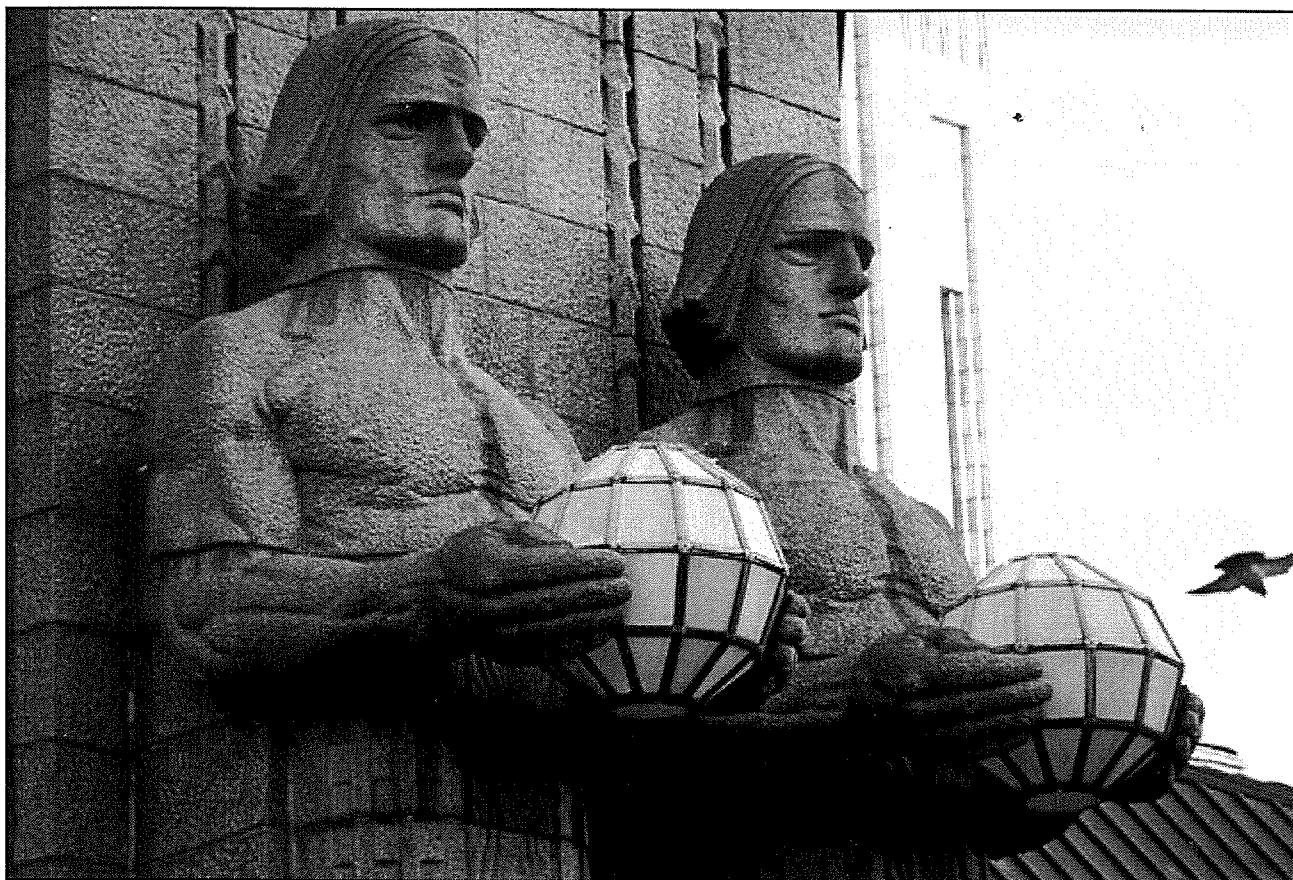


# KÄNSELSPRÖTET

Föreningen Finlands  
Dövblindarf



Februari-mars 2/2002



**Resa självständigt**

## Innehåll:

Fem + tre frågor .....	2
Mod att resa självständigt.....	3
SJ:s förnyade service – hur man skaffar biljetter .....	4
Resor med flyg .....	7
Rabatter i bussar .....	8
Samordning av resor (MYK).....	8
Få förbättringar i TV .....	10
Den nya styrelsen .....	12
Lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården....	13
Vad gör socialombudsmannen?..	15
De handikappade som konsumenter .....	15
Jag vill höra! - Vill jag höra?.....	16
Markens 142-åriga bana är slut, euron kom i stället.....	18
Fem frågor.....	22

### På pärmbilden:

Männen med jordgloben skapade av bildhuggare Emil Wickström tillönskar de resande lycklig resa vid Helsingfors järnvägsstation.

## Fem + tre frågor

1. Vilken är Finlands nationalfågel?
2. Vilken är nationalfisken?
3. Vilken är nationalblomman?
4. Vilket är nationaldjuret?
5. Vilket är nationalträdet?
6. Vilken är nationalstenen?
7. Vilken är nationalinsekten?
8. Vad hade president Tarja Halonen på sig på självständighetsdagen år 2001?

### Svar:

1. Finlands nationalfågel är sångsvanen. Den valdes år 1982
2. Nationalfisken är abborren. Den valdes år 1994
3. Nationalblomman är liljekonvaljen. Den valdes år 1967
4. Nationaldjuret är björnen. Den valdes år 1985
5. Nationalträdet är vårtbjörken. Den valdes år 1988
6. Nationalstenen är graniten. Den valdes år 1989
7. Nationalinsekten är den sjuprickiga nyckelpigan. Den valdes 1996
8. Tarja Halonen bar Eura forndräkt på självständighetsdagen ■

## Mod att resa självständigt

**U**nder flera års tid har jag träffat sådana personer vilkas dövblindhet varit höggradig. Jag har träffat helt dövblinda som trotsat rädslan och fortfarande vågar resa med tåg, buss och t.o.m. flygplan.

Att resa som blind och dessutom som teckenspråksanvändare kräver mod men också ordentlig förberedelse bl.a. så att det säkert finns en mottagare på plats etc. Om man har syn- eller hörselrester kvar, så fäster man sig vid missförhållanden som finns i många kommunikationsmedel. Personligen finner jag tågresandet trevligt.

Under årens lopp har min syn försämrats så kraftigt att många saker är alldeles annorlunda än för 20 år sedan. Numera stiger jag oftast på tåget med en vit käpp, ty då kan med-

passagerarna hjälpa mig att finna min sittplats.

Mången ung synsvag klagar ofta över det är mycket svårare att hitta vagnnumret i de nya tvåvåningsvagnarna än i de gamla, och att också vagnarnas ytterdörrar är mycket svåra att finna, såsom också dörrarnas öppningsknappar. Ibland känns det frustrerande att utvecklingen i vissa fall går bakåt i stället för framåt.

Visserligen har mångt och mycket i tågen förbättrats när det gäller de handikappade och förvisso går utvecklingen framåt, men ett fullkomligt kommunikationsmedel kommer knappast att finnas. Hörsel- och synskadades resande är ofta alltför "spännande", men utan mod och fördomar skulle mången resa förbli ogjord.

**Pekka Juusola ■**

---

# SJ:s förnyade service – hur man skaffar biljetter

*Raili Karisaari*

**S**J:s förnyade sitt biljettförfarande senaste juni. Tågturerna indelas nu i fyra olika serier: närtågen, snälltågen, Intercity-tågen och Pendolino-tågen. Närtågen är lokaltågen och tågen i närtrafik.

Tågen i närtrafik har inte numrerade platser. När det gäller Pendolino- och Intercitytågen har platsbiljetten alltid varit obligatorisk. I snälltågen har man inte behövt platsbiljett, men man har kunnat lösa ut en sådan för att försäkra sig om en sittplats. Detta förfarande gjorde det också möjligt att reservera flera platser bredvid varandra i samma kupé.

Senaste sommar förnyade SJ denna praxis. Därigenom finns det inga egentliga platsbiljetter mera utan sittplatsen ingår i biljettpriset. Numera kan man inte reservera platser bredvid varandra i förväg, om man inte vill köpa två biljetter. En del dövblinda har funnit det nya förfarandet mycket besvärligt, t.ex. då den dövblinda re-

ser med sin tolk i samma tåg. Kunden och tolken får inte nödvändigtvis platser bredvid varandra, ifall de inte har köat vid samma biljettlucka. Situationen är ännu besvärligare om den dövblinda och tolken stiger på vid olika stationer.

Hos SJ meddelade man att säkraste sättet att få platser bredvid varandra är att köpa biljetterna samtidigt vid samma lucka. Ett annat besvärligare sätt är att den dövblinda köper sin biljett tidigare och sedan meddelar tolken platsnumret. Tolken kan sedan försöka få platsen bredvid såvida den är ledig.

Den nya biljettpraxisen har också medfört problem när det gäller tidpunkten för resan. När resenären inlöser sin biljett måste han veta precis med vilket tåg och vilken dag han tänker resa. Om han köper tur- returbiljett måste han också veta exakt när han återvänder. Enligt SJ är saken mycket enkel. Man kan också köpa



en öppen biljett utan platsbeteckning. Före resan kan man på stationen eller per telefon be om platsnummer. Ett dylikt förfarande är dock ytterst besvärligt. Få dövblinda kan använda telefon. Returbiljett kan också köpas samtidigt som enkelbiljett alldeles som förr. Problemet är att returbiljetten är giltig 15 dygn. Visserligen kan man förnya den om man inte hinner använda den. Och köa igen...

SJ har helt slutat sälja biljetter på många stationer. Jag hörde mig för hos SJ hur bolaget betjänar resenärer som stiger på vid dessa stationer. SJ meddelade att man reserverar några sittplatser för dessa resenärer. Dessa sittplatser står inte till andra resenärers förfogande. Problemet är att särskilt dövblinda har svårt att hitta dessa platser.

## Rabatter

Allmänna kommunikationsmedel erbjuder nedsättning av priset för vissa grupper. Studerande, pensionärer och synskadade erhåller rabatt i tåg, bussar och flygplan.

Pensionärer och personer som får rehabiliteringsstöd får 50% rabatt på tågpriset, d.v.s. de reser för halva priset. Personer över 65 får pensionärsrabatt. De som reser med pensionärsrabatt bör vara beredda att uppvisa identitetsbevis försett med fotografi, t.ex. pass körkort, fotografiförsett FPA-kort eller ett identitetsbevis beviljat av polisen.

Rabatt får också pensionärer under 65 år som får arbetslöshets-, arbetsförmögenhets-, ålders-, arbets-

jordbruks- eller olycksfalls- pension eller en person som erhåller rehabiliteringsstöd. Personen i fråga bör kunna visa fram för konduktören också SJ:s eget pensionärskort eller ett fotoförsett FPA-kort med SJ:s anteckning där det framgår att han erhåller pension.

## Ledsagarbiljett

En synskadad persons ledsagare får åka gratis med tåg, förutsatt att den synskadade själv betalar fullt pris, på antingen barn- eller vuxenbiljett. Den synskadades och ledsagarens resa antecknas på en skild biljett. Dessa köps och uppvisas för konduktören på samma gång.

SJ beviljar nedsättning på det villkor att graden av handikapp är minst 65 %. Som bevis behövs intyg över synskada. Dessa kan beviljas av De synskadades centralförbunds distriktsföreningar eller av föreningen Stöd för Synskadade Barn. Numera duger också medlemskort från Föreningen Finlands Döblinda r.f. , men det bör bekräftas med ett fotoförsett identitetskort. Synskadan kan också bevisas genom läkarintyg varav framgår att personens synskada är minst 65%. Med lokaltåg kan en synskadad resa gratis. Som bevis för synskadan duger stamkort försett med SJ:s stämpel.

SJ personal vägleder resande på stationerna t.ex. vid tågbyte. Man bör meddela i förväg till SJ:s perrongbyrå om man behöver vägledning.

## Gröna avgångar

SJ har på senaste tid gjort reklam för förmånliga Gröna avgångar. Dessa sker huvudsakligen under trafiksvag tid. På dessa avgångar får man 15% rabatt. Därtill får man alla vanliga nedsättningar såsom studie-, senior- och juniorrabatt på 50%.

”Gröna biljetter” bör köpas på förhand, och man kan inte lösa in en oanvänd biljett. De gröna avgångarna kan variera under olika tidtabellperioder. De nya tidtabellerna kommer i början av juni, och då bestäms också de nya gröna avgångstiderna. ■

---

# Resor med flyg



*Katri Pyykkö*

På flygfältet får den egna ledsagaren inte mera komma med till utgången av säkerhetsskäl. Säkerhetskontrollen tillåter inte detta, eftersom man skärpt säkerhetsreglerna efter tillslaget på New York World Trade Center.

Finnair erbjuder ledsagningsstjänst. Man bör meddela om behovet av ledsagare i samband med reserveringen. På flygfältet ledsagas kunden ända fram till planet. Flygpersonalen tar hand om passageraren under flygtiden, och flygvärdinnan ledsagar passageraren t.ex. till taxin.

Finnair erbjuder en synskaderabatt som är 70% på inrikesflyg. Om man har en egen ledsagare kostar biljetten 30% och ledsagaren betalar 30%, förutsatt att denne återvänder med följande plan. För en dövblind är detta meningslöst. Vår förening försöker få till stånd att följeslagaren får återvända tillsammans med kunden.

Nedsättningen får man genom att uppvisa FPA-kort eller läkarintyg,

varav framgår graden av handikappet. Officiellt duger inget annat kort, men i praktiken kan man eventuellt få rabatt med synskadekort där det framgår att skadan är 80%.

Biljetten bör lösas ut 3 dagar efter det reservering gjorts. Numera finns det två enkla sätt att köpa biljett. Med kreditkort kan man beställa per telefon, och biljetten kan skickas hem. Vid betalning används kreditkort så som VISA, MasterCard, DinersClub och American Express. Finlands lag godkänner inte användningen av bankkort när det gäller telefonförsäljning. Ett annat sätt är att använda nätbank. När betalningen syns hos Finnair postas biljetten till kunden. På det här sättet slipper man besväret att avhämta biljetten i en resebyrå eller hos Finnair.

Finnair håller på att utarbeta Internetsidor för specialresor. Dessa finns redan för rullstolspassagerare. Sidorna utvecklas så småningom. Synskadade har just nu stora problem att anlita Finnairs www-sidor. ■

---

## Rabatter i bussar

*Katri Pyykkö*

Långvägsresenärer bör komma ihåg busstransporter, som finns överallt i Finland. Man behöver inte reservera plats i förväg utan kan stiga på vid hållplatsen.

Pensionärer och studerande får också rabatt. Också den rabatterade biljetten kan köpas i bussen.

Pensionärer under 65 år får 30% nedsättning på bussbiljetten om resan är över 80 km i ena riktningen. När man köper biljetten bör man uppvisa ett fotoförsett FPA-kort där Matkahuolto, SJ:s eller Finnairs beteckning finns. Rabatt får man också med ett särskilt pensionärskort av Matkahuolto. Detta kostar 5,38 euro (32 mk) och kan köpas i biljettluckan på busstationen. Man behöver pensionsbeslut samt ett fotografi. Personer över 65 får nedsättning med ett fotografiförsett identitetskort, pass eller körkort. Personer i deltid-sanställning får ingen rabatt.

Studerande får 50% nedsättning genom att uppvisa studiekort, om resan är över 80 km i ena riktningen. ■

## Samordning av resor (MYK)

*Katri Pyykkö*

På olika håll i Finland har man grundat centraler för samordning av resor. Den finska förkortningen är MYK. Detta innebär att de som är berättigade till invatjänst beställer färdtjänst från samma plats genom MYK. Man färdas alltså inte ensam i en taxi utan tillsammans med andra som beställt färdtjänst. En fördel är att man träffar andra människor. MYK fungerar åtminstone i Kuopio och planeras t.ex. i Helsingfors och Uleåborg.

Ett problem med gemensamt resande kan vara att man inte i förväg kan veta när man är framme. För den dövblinde innebär detta att han kan få vänta på tolken och vice versa. Också om olyckor sällan skulle hända, uppkommer frågan vem som betalar tolkens lön och vem som ersätter tolkningstimmarna åt den dövblinda? När det gäller arbetsresor kan den osäkra tidtabellen vara ett problem. Tidtabellen kan kasta från dag till dag och reisetiden förlängas.



## I Helsingfors ett försök i oktober

I Helsingfors påbörjas ett MYK-försök på det västra socialcentralens område i oktober 2002. Man försöker ta i betraktande problemsituationer i förväg. Saken befinner sig dock först i planeringsskedet.

Kenneth Ekholm har verkat som de synskadades representant i arbetsgruppen för MYK. Han verkar f.n. som handikapprådets Helsingforsmedlem. Ekholm berättar att alla detaljer ännu är öppna och att handikappföreningarna kan påverka saken så att servicen blir förnuftig och fungerande i Helsingfors.

Färdtjänsten beställs från MYK:s telefonnummer. I Helsingfors bör resan beställas en timme före starten. Högst 50% av resorna kan beställas med kortare varsel. Undantag kan göras enligt förgottfinnande. I planen utlovas avhämtning med 10-minuters marginal, samma tid gäller för ankomsten. Denna tidsfrist får inte överskridas, vilket innebär att kunden inte får försena sig om han bör var framme en viss tid och skjutsen är beställd i god tid.

I Helsingfors får resan ta högst lika lång tid som den skulle göra med allmänna kommunikationsmedel. Om

färden inte kan jämföras med allmänna kommunikationsmedel får den räkna högst dubbelt så länge som en taxiresa.

Ännu har man inte beslutat om resornas egenrisk i Helsingfors. Färdservicen varierar i de olika kommunerna enligt resans längd. I Helsingfors utnyttjas bara en halv resa för sådana resor som beställts ett dygn i förväg. Sålunda kan antalet resor, 18 per månad, stiga till t.o.m. 36. Enligt Ekholm är problemet i Helsingfors det att MYK-chauffören inte behöver följa med till bilen eller från bilen in i byggnaden. För många synskadade och dövblinda är det här ett stort problem.

Servicelinjen är en annan sak än MYK-färdtjänst. Servicelinjen kör sin egen rutt och enligt egen tidtabell. Den är inte en vanlig busslinje. När man reser med den dras endast hälften av en resa av som godkänts på basen av handikappservicelagen. Man behöver inte heller betala en självrikandel. Fritidsresor, dessa 18, lönar det sig inte ens att använda, betonar Ekholm. En familjemedlem kan medfölja precis som vid MYK-färderna.

I Helsingfors har man valt Korsisaari-Sampos färdtjänst från Nurmijärvi. De har haft svårigheter att fullfölja servicen, säger Ekholm. Om tran-

sportföretaget inte förmår betjäna tillfredsställande, bör man genast reklamera hos åkaren, sedan hos socialbyrån och i sista hand klaga hos kommunalinstansen, om servicen inte förbättras. I Helsingfors planeras in reklamationskanal som skulle sköta färdtjänsten. Enligt Ekholm är detta partiskt.

## **Dövblinda utanför servicen?**

Just nu förefaller det som om de dövblinda skulle stanna utanför MYK-försöket helt och hållet i Helsingfors. De får använda taxi på samma sätt som tidigare. Också de synskadade försöker stanna utanför MYK-seviken eftersom åtminstone i Helsingfors ingen ledsagartjänst kan garanteras.

Överhuvudtaget kan man i de flesta städer fortfarande få normal färdtjänst på särskild begäran. Om det känns som om klarar sig ganska självständigt kan en beställning genom MYK vara bra. Men man kan också erhålla rätten till färdtjänst som förut. Tolktjänsterna är för värdefulla för att fuskas bort. ■

## **Få förbättringar i TV**

*Katri Pyykkö*

Finlands dövblinda rf:s publikation år 1998 behandlade de dövblindas rättighet att följa med televisionsprogrammen. Ett besök hos Rundradions ledning fördömdes inte med sig några snabba lösningar. Man hänvisar naturligtvis till penningbrist, men små förbättringar har skett.

Nyheter på teckenspråk får man numera också på Internet och man kan se dem med datorn. De är alltså inte bundna till en plats och man kan se dem flera gånger. Andra teckenspråksprogram har endast förekommit sporadiskt.

Rundradions text-TV har fungerat redan i 20 års tid. Till jubileets ära ökades antalet textningar 15 till 20%. Hörselvårdsförbundets åtgärder och riksdagsman Rakel Hiltunens spörsmål har haft positiv inverkan.

Av text-TV:s budget går hälften till textning av program. Andra serviceformer är text-TV:s sidor som också innehåller de dövblindas egen annonsida, sida 554. Där finns varje vecka

de Dövblindas Nyhetstidnings information.

Till digitelevisionen hör Supertext-TV. Det är en elektronisk programguide som man kan följa samtidigt som man ser på TV. Till detta kommer man att föga responsmöjligheter såsom röstningsmöjligheter i frågesporter m.m.

## Medför digi-TV en lösning?

Man hoppades på att digitaltelevisionen skall lösa många problem som hörsel- och synskadade har när de följer med TV-programmen. Nu är digi-programmen här. Särskilda digitelevvisionsapparater finns ännu inte på marknaden, utan man måste skaffa en omvandlare också till nya TV-apparater. Den kostar upp till tusen mark. Till nya apparater kan man föga omvandlare. I Norge delar man ut omvandlare till medborgarna. Annars kan digi-TV inte utvecklas såsom televisionsbolagen önskar.

Den vanliga konsumenten vet inte vad han skall skaffa sig. Televisionshandeln har sackat av. År 2001 såldes 215000 apparater, medan det säljs 300000 under ett normalt år.

Ordförande vid Rundradions förvaltningsråd **Markku Laukkanen** är av den åsikten att om det nästa höst

finns digi-TV i 60000 hushåll så kommer utveckling av denna att fortsätta. Annars avslutas det hela. Rundradions verkställande direktör **Arne Wessberg** återigen anser att digi-TV:n fortsätter enligt tidtabellen.

## Utvecklingen i själva apparaterna

Beträffande TV-apparaterna har förbättringar skett under de senaste åren. 28- och 32-tums apparater är inte ovanliga. Priset varierar från över 400 till närmare 12000 euro. Egenskaperna ökar med priset.

Då man skaffar sig en ny TV lönar det sig att noga ta reda på dess egenskaper, t.ex. om man kan förstora texten. Det finns olika sorters hjälpmedel. En förstorare av bilden kostar ca 140 euro. Det finns också glas med vilka man kan se TV-bilden i 51-tums storlek.

Under vårsäsongen textar Text-TV: **TV 1:** Intervjuare Mirja Pyykkö, Hemmasalongen, En sann historia, Kungskonsumenten, Hemgatan, Den vida naturen, Söndagsväckning, Ettans dokument. Även några andra tillfälliga program textas, serier, undervisningsprogram och filmer. **TV 2:** Mumindalen, Reinikainen, Ögonvittnet, onsdagskvällens dramaserier, samt några filmer och dokumentärprojekt. ■

# Den nya styrelsen

Vi valde igen styrelse under höstmötet. Några nya ansikten har kommit med. Adressuppgifter publiceras i De dövblindas Nyhetstidning som utkommer vecka 7, 15.2.

Till ordförande valdes Ulla Kungas från Tammerfors. Ulla har fungerat som ordförande tidigare åren 1984 – 86. Seppo Jurvanen från Villmanstrand och Seija Troyano från Varkaus återvaldes. Markku Turunen från Lappvik invaldes för första gången. Medlemmar som fortsätter är Aatos Ahonen från Rovaniemi, Eija Halonen från Uleåborg och Raimo Korpe-la från Helsingfors. Dessa tre står i

tur att avgå nästa höst på höstmötet i Helsingfors.

Som sakkunniga medlemmar valdes Sointu Koskinen, Kai Leinonen och Tuija Mustonen. Sointu är bekant från senaste period. Han är tolk för de dövblinda och har gjort sitt pro-gradu-arbete om dövblinda vid Helsingfors universitet. Kai har verkat som elevhandledare vid Arla, därefter som klasslärare vid Alberts skolan. För närvarande drar han Virtuopo-projektet i De Dövas Förbund. Tuija Mustonen är ordförande för Esbo Döva rf. Tuija är själv också usher. Hon blev färdig närvårdare år 1995. ■



*På bilden från vänster: Aatos, Seppo, Sointu, Ulla, Raimo, Seija, Markku, Kai, Eija och Tuija. (Bild RK)*

---

# Lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården

*Katri Pyykkö*

Den nya lagen om klientens ställning och rättigheter trädde i kraft i början av år 2001. Lagen kallas helt kort för klientlagen. Den gäller den socialvård, de tjänster och förmåner som ordnas i kommunal eller privat regi. Den gäller inte Folkpensionsanstaltens tjänster och stöd såsom FPA:s rehabilitering.

## **Klienten – den bästa experten**

Enligt den nya lagen bör klientens önskemål tas i betraktande, när beslut som rör honom fattas. Hans behov och åsikter bör beaktas när tjänsterna planeras. Klienten är den bästa bedömare av sin egen situation. Han har rätt att besluta om sina egna ärenden.

Enligt den nya lagen måste man göra upp en service- och vårdplan för varje klient. I den kommer man överens hur tjänster, vård och rehabilitering skall ske. Då man har kommit överens om saken tillsammans, måste såväl myndigheterna som också klienten hålla fast vid överenskommelsen.

Inom socialvården är barnets bästa det väsentliga. Också ett barn har rätt att föra fram sin åsikt och påverka beslut som berör det. Detta innebär att barnets önskemål tas i betraktande enligt dess ålder och utvecklingsstadium. I speciella fall kan barnet också förbjuda myndigheterna att berätta något för föräldrarna. Vanligtvis har barnets vårdnadshavare, d.v.s. föräldrarna, ansvar för barnet. Domstolen kan också utse en intressebevakare för barnet om vårdnadshavaren inte är opartisk ifråga om barnets intressen.

Klienten har rätt att bestämma över sina egna angelägenheter så långt detta är möjligt. Om klienten på grund av t.ex. demens eller svårt multihandikapp inte kan företräda sina egna intressen, bör socialarbetarna höra hans representant eller anhöriga.

## **Viktigt att informationen är begriplig**

Lagen tillför socialvården rättvisa och jämlikhet. Enligt lagen bör klientens kulturella bakgrund och hans moders-

mål tas i betraktande. Teckenspråkiga har rätt till service på sitt eget modersmål.

Överhuvudtaget bör klienten vara på det klara med vad saken gäller. Han måste få information om tjänster och förmåner så att han förstår dem. Myndigheterna bör se till att klienten får sin information på ett lämpligt sätt. Om socialarbetaren inte behärskar klientens språk, bör tolk tillkallas om detta är möjligt. Detta kan förstås så att ombesörjande av tolk är myndigheternas plikt, inte den dövblindes, åtminstone i de fall myndigheterna har tagit initiativet till ett möte.

## **Tystnadsplikt**

Klienten har rätt att få uppgifter om sina egna angelägenheter. Han är också förpliktigad att ge myndigheterna nödiga uppgifter, och han har också rätt att få veta hur dessa uppgifter används och hur de uppbevaras.

Myndigheterna kan erhålla hemligstämplade uppgifter om klienten om de behöver dessa. Klienten bör ha en möjlighet att bekanta sig också med dessa uppgifter. Han bör också få ge tilläggsuppgifter om han anser det nödvändigt. Alla handlingar som berör socialvårdens klienter skall hållas hemliga. Man får ge ut information om dem endast med klientens

medgivande. Socialarbetarna, de som ombesörjer tjänsterna etc. har alltså tystnadsplikt. Om uppgiften är så viktig att den måste ges ut utan klientens medgivande har myndigheten i fråga också tystnadsplikt.

## **Skriftliga beslut och klagomål**

Det första förfaringssättet när det gäller att besvära sig över ett beslut eller en behandling från socialvårdens sida är att göra en anmärkning. Myndigheterna bör reagera på besväret inom rimlig tid. Tidsfristen är inte närmare specificerad. Genom en påminnelse kan man få till stånd en förbättring ifråga om dåligt bemötande. En förändring beträffande beslutet kan fås till stånd genom klagomål eller besvär.

Klienterna bör alltid få skriftlig information om beslut om de så önskar. Beslutet bör var begripligt. T.ex. kan det i tolkningsbeslutet hänvisas till någon kommuns eller stads inre praxis eller paragraf som inte bifogats beslutet, vilket de bör vara för att klienten överhuvudtaget skall kunna veta vad som står i beslutet. Dylika inre paragrafer är visserligen inte nödvändigtvis lagenliga. Man kan alltså besvära sig ifråga om dem.

Ett skriftligt beslut är ur klientens rättsskydd synnerligen viktigt. Gen-

om besvär kan man fordra förbättring gällande dåligt bemötande. Endast genom klagomål eller besvär kan man få till stånd en ändring i ett redan fattat beslut. Av det skriftliga beslutet framgår motiveringen till beslutet. Där framgår också hur man kan besvära sig över beslutet. Det fordras också en skriftlig överenskommelse om klienten köper t.ex. hemtjänst, serviceboende eller andra sociala tjänster från privat håll.

## **Hjälp finns att tillgå ifråga om bevakande av rättigheter**

Lagen om klienttjänst har varit i kraft ett år nu. Några större positiva förändringar har inte märkts i regionsekreterarens arbete. Lagen ger dock dövblinda klienter rätt att fordra sakligt bemötande som tar hänsyn till deras önskemål. Det lönar sig att utnyttja denna möjlighet. Besvär kan ta lång tid, men om man nöjer sig med sakernas tillstånd sker ingen förbättring.

Påminnelse, klagomål och besvär är alldeles vanliga åtgärder som varje klient inom socialvården har rätt till. Råd om tillvägagångssättet får man av sin egen socialombudsman och hjälp med att göra besväret av regionsekreteraren. ■

# **Vad gör socialombudsmannen?**

*Katri Pyykkö*

I och med klientlagen måste varje kommun utse en socialombudsman. Det är honom/henne man kan be om råd hur man skall begå om man är missnöjd med servicen eller bemötandet från socialvårdens sida. Man kan också få råd beträffande andra tjänster. I vissa kommuner har kommunaldirektören, den ledande socialarbetaren eller t.o.m. branchefen utsetts till socialombud. Då kan man fråga sig hur väl utbildad och opartisk en dylik socialombudsman är.

I vissa kommuner har man kommit fram till positiva lösningar i valet av ombudsman. I Esbo t.ex. har man en heltidsanställd ombudsman. Jyväskylä och grannkommunerna köper tjänster av den lokala socialskyddsföreningen. Ofta är socialombudsmannen gemensam för flera kommuner.

## **Socialombudsmannens uppgifter**

Socialombudsmannen befrämjar klienternas rättskydd inom socialvår-

den. Hans/hennes uppgift är att råda och stöda. Hans upplyser klienterna om deras rättigheter och följer med hur klienterna behandlas. Om han lägger märke till missförhållanden kan han förmedla uppgifter härom till länsstyrelsen eller basskyddsnämnden. Han kan i samråd med den komma med förslag till åtgärder hur saken kunde rättas till. Socialombudsmannen bör årligen avge rapport om sina åtgärder till kommunstyrelsen.

Socialombudsmannen upplyser också klienten om hur denne kan besvära sig över dåliga beslut, men han framför inte egentliga klagomål. I sådana fall kan man be distriktssekreteraren om hjälp.

Det kan löna sig att tala med ombudsmannen t.ex. om missförhållande beträffande socialvårdstjänster eller berätta om den egna organisationens eller klubbens verksamhet. Socialombudsmannen kan också samarbeta med organisationen och berätta om sin verksamhet t.ex. i klubbarna. I kommunens socialkansli får du reda på vem som är socialombudsman i din kommun. ■

## De handikappade som konsumenter

*Katri Pyykkö*

**S**enaste november anordnades en nationell informationsdag som tog upp de handikappade i egenskap av konsumenter. Den största behållningen var konsumentombudsmannen Erik Mickwicz anförande: "De handikappades rättigheter som konsumenter".

De handikappade har också rättighet att påverka som konsumenter. Det lyckas dock inte alltid, säger Mickwicz. Detta har varit fallet t.ex. när det gällt SJ:s biljettreform, där man helt nonchalerade specialgrupperna. Ett bra exempel på handikapporganisationernas möjlighet att påverka är däremot de nya europengarna. De är lätta att känna igen för synskadade, och dessa har också fått utbildning i att känna igen pengarna.

Enligt Mickwicz har konsumenten rätt till produktupplysning men ofta är varudeklarationen sådan att en synsvag inte kan urskilja den. Konsumentverket verkar för att föra fram upplysning också till specialgrupper. På konsumentverkets www-sida finns



---

det information på teckenspråk. Konsumenttidningen läses in på kassett i De Synskadades Centralförbund, och annan konsumentupplysning har förverkligats bl.a. i punktskrift, med stor text eller som tal. Det är brist på undervisningsmaterial ifråga om konsumentkunskap. Detta borde erbjudas de olika handikappgrupperna på teckenspråk, i punktskrift som tal och lättläst språk. Den största delen av undervisningsmaterialet produceras kommersiellt i Finland. Material framställt för handikappade behöver samhällets stöd.

Konsumentverket testat olika produkter. Olika hjälpmedel har testats, bl.a. rollatorer. På konsumentverket är man bekymrad över att det inte finns nödvändig information att tillgå. De anhöriga och de handikappade har svårigheter att få reda på de hjälpmedel som står till buds, deras egenskaper och hur de skiljer sig från varandra. Man vet inte var de finns att tillgå, inte var man kan jämföra deras kvalitet och pris med varandra. Vissa hjälpmedelsmarknader har kartlagts av konsumentverket.

Mickwicz säger att om marknaden inte är tydlig kan konkurrens inte fås till stånd. Telefonserviceerna borde enligt Eu:s lagstiftning alltid vara öppna för handikappade av säkerhetsskäl. Om en person talat för mycket

och inte betalat räkningen bryts förbindelsen. I värsta fall vägrar man att öppna en ny anslutning. Det vore kanske skäl att anteckna i lagstiftningen för telebranschen specialförordningar i fall av dylika situationer, påpekar konsumentombudsmannen. När sådana oundvikliga tjänster inrättas upp borde man ta i betraktande de handikappades och andra specialgruppers behov. De handikappade borde alltid få posten hemburen. Dessa förpliktelser håller man på att skriva in i lagen. Problemet är också att garantera att den synskadade kan läsa avtalsvillkoren gällande ett banklån eller att den hörselskadade kan be om tilläggsuppgifter vid behov.

Vardagliga uppköp kan vara dyrare för handikappade eftersom de inte kan dra nytta av konkurrensen. De kan inte jämföra priser och gå till olika affärer, påminner Mickwicz.

Tillgången till tjänster är också ett problem. De handikappade har bl.a. rätt till färdtjänst. Men om man inte klart tillhör en viss handikappgrupp kan tillgången till service vara besvärlig, säger Mickwicz. Åldringar, skröpliga personer, synsvaga och hörselskadade kan falla utanför ramen för dessa tjänster. ■

---

# Jag vill höra! Vill jag höra?

*Pirkko Pölönen*

**F**ör en hörande är det säkert naturligt att fråga: varför vill någon inte höra? Om man som hörande har lärt sig det talade språkets rikedom, vet man vad det innebär att höra. Den som vuxit upp i de hörandes värld vill vara delaktig av sin egen gemenskap. Han har den hörandes identitet. Att bli döv som vuxen är säkert plågsamt. Den som vet vad han har förlorat vill om möjligt få tillbaka det.

För barnet är situationen en annan. Föräldrarna bestämmer. För den som blivit döv som barn känns det märkvärdigt att som vuxen bli erbjuden en chans att höra mera än man någonsin gjort med hjälp av implanterat i mellanörat. Det döva barnet har lärt sig finska/svenska med hjälp av hörselrester och/eller synen. Utan synsinnet har barnet inte klarat av att kommunicera eller få kunskap. Barnets världsbild, kunskap och växelverkan är visuell, baserad på synen.

Att lära sig saker visuellt är däremot

svårt för en hörande. Läppläsning, tecknat språk, teckenspråket lär man sig med hjälp av synsinnet. Information sker med synens hjälp men kunskap fås också genom det kinestetiska sinnet, d.v.s. rörelsesinnet. Genom olika känselsinnen lär man sig och får information.

Obekanta sätt att fungera på skapar olust. Situationen känns besvärlig och tidsödande. Det visuella språket, dess kultur och sätt att söka kunskap förbigås som komplicerat och svårt att ta till sig. Kanske just det här skapat en idealbild av hörandet på bekostnad av andra språkliga sätt att klara sig.

De hörande har svårt att uppfatta lokaliseringen i teckenspråket, med vilken man uttrycker t.ex. tidsformerna. Det hände igår, idag eller händer nu eller först om en vecka. Miner och gester som är väsentliga i teckenspråket kan verka frånstötande i de hörandes kultur. Teckenspråket kan av någon betraktas som "han-

---

dikappsspråk” eller ”kommunikationshandikapp”.

Också hörande tolkar har ibland svårt att översätta teckenspråket till finska/svenska. Den information man får genom synen är synnerligen viktig. Med hjälp av synen drar man slutsatser om andra människors handlingar och avsikter. Utan visuellt tänkesätt och förståelse för detta kan tolken inte förmedla kunskap om omgivningen. Att ge tolkarna utbildning i att förmedla information visuellt är en nyckelfråga för att tolkarna skall kunna fungera fullvärdigt. Det som gäller för döva gäller inte nödvändigtvis för dövblinda. Likaså fungerar det som är bra för hörande blinda inte för dövblinda.

Det är klart att människor – döva, hörselskadade, hörande - vill hålla fast vid sina bekanta och trygga sätt att fungera. Allt detta beror vilken gemenskap man tycker att man tillhör.

De hörandes, talandes, dövas, och tecknandes världar skiljer från varandra. De kan varken jämföras eller förenas. Å andra sidan upplever många av oss dövblinda att vi inte passar in i någon av dessa grupper. Vi blir på sätt och vis ett slags ensamma vagabonder mellan dessa världar.

Hörseln är ett viktigt sinne och till

nytta där den fungerar. Men det finns också andra skäl till att motsätta sig cochleaimplantat och förhålla sig negativ till dem. Det finns principer i bakgrunden: accepteras dövheten hemma, i familjen, i samhället. Ideal, livsåskådning, ställningstagande för dövulturen spelar en stor roll, likaså önskan att skydda den egna identiteten och rädslan inför förändringar. Det kan också finnas andra skäl.

För den som levat hela sitt liv i den visuella världen kan den nytta implantatet för med sig innebära en skrämmande omvälvning. Implantatet är ett hjälpmedel som kan jämföras med en hörapparat. Hur känns det att hoppa ur den visuella världen rakt in i den auditiva? Vilka oberäkneliga känslolägen kan man vänta sig? Hur lär man sig att lyssna, hurudan terapi står till buds? Finns det en stödgrupp, rehabilitering? Det vore bra med mera information. Dessutom behöver man veta mera om andra människors emotionella erfarenheter.

Man kan inte alltid välja själv. I den värld som idealiserar hörseln och där påstryckning förekommer finns det också andra möjligheter för den som blivit döv och blind, möjligheter som underlättar svårigheterna i vardagslivet. Somliga av oss kommer aldrig att dra nytta eller bli delaktiga av läkekunstens eller teknikens nyaste rön.■

---

# Markens 142-åriga bana är slut, euron kom i stället

Anita Palo

**A**r 1860 fick Finland sin egen valuta, mark och penni. Nu 28.02.2002 Har euron kommit för att stanna. Finlands Dövblinda r.f. erhöll av Konsumentverket medel att avlöna en euroinformatör. Uppgiften gällde att informera tecknande dövblinda om euron.

Jag påbörjade min verksamhet i början av december. Först besökte jag personligen de teckenspråkiga i Tammerfors. Jag reste omkring i olika delar av Finland från norr till söder och från öst till väst. Inalles besökte jag 25 olika orter. Det var trevligt att träffa så många tecknande dövblinda. De vara goda "elever". Somliga lärde sig snabbt, andra långsammare. Några dövblinda ville att jag skulle besöka dem ytterligare en gång, vilket jag också hann göra. Större evenemang föranstaltades 6 gånger, och personligen träffade jag 54 dövblinda personer. Inalles informerade jag 71 dövblinda. Ofta var också någon familjemedlem närvarande, inalles 9 personer. Jag gav råd åt allt som allt 80 personer, av vilka den yngsta var 29, den äldsta 82 år.

## Åldersfördelningen:

29 – 39 år	13 dövblinda
40 – 49 år	18 ”
50 – 59 år	12 ”
60 – 69 år	12 ”
70 – 79 år	12 ”
80 - 82 år	4 ”
Inalles	71 dövblinda

Vi använde oss av olika kommunikationssätt: teckenspråk eller fritt tecknat tal eller tecken från hand till hand. Jag tecknade också från hand till hand eller skrev i handen med stora bokstäver vid behov. Ibland använde jag mig av punktskrift. Några få gånger var en tolk på platsen. Jag använde teckenspråk och personen i fråga svarade med tal, och därför behövdes tolken.

Ungefär hälften av de dövblinda saknar marken. Den andra hälften är glad över eurons ankomst. De finner att det är lättare att känna igen dessa. Mest önskade sig de dövblinda en bättre ytkvalitet på sedlarna samt en sådan fickräknare som kan användas

av den som varken hör eller ser.

Vid informationstillfället tecknade jag basinformationen om euron och de möjligheter den för med sig. Sedan diskuterade och övade vi, jämförde pengarna och räknade. Jag demonstrerade också olika hjälpmedel så som eurodetektorn. Vi talade också om rädslor. Mången hade varit rädd pensionen skulle minskas. Nu klarnade det att pensionen inte skulle bli mindre; bar valutans namn byts ut från mark till euro. Värdet är det samma.

Det viktigaste i mitt arbete var att reda ut problemet med att använda euron. Vi kände på pengarna och granskade dem. Alla ställde frågor och hittade på sina egna lösningar. Svårast var det att avrunda penningsummorna. Hur räknar man i huvudet vad summan blir i euro vad i mark och penni. Och om man inte ser räknaren, känner igen sedlarnas ytor, hur kan man då förlita sig på att handlaren tar den riktiga summan av den dövblinde.

Oväntat många kände inte igen sedlarnas yta antingen på grund av dess dåliga kvalitet eller på grund dålig känsla i fingerspetsarna. Flera av deltagarna hade nytta av eurodetektorn. Mången var förvånad över att man med fingerspetsarna kunde

känna uppfatta vilket mynt som är t.ex. 1 euro eller 50 cent. Några tyckte bäst om att använda detektorn för att känna igen mynten.

Jag fick mycket positiv feedback. Det kändes härligt att människorna var så glada att de hade fått en tecknande euroinformatör. Somliga hade deltagit i andra euroevenemang med tolk men inte alltid förstått allting. De ansåg att det var lätt att kommunicera med mig. Vi övade allt möjligt och använde också kroppstecken vid vissa tillfällen. Jag anser det vara viktigt att teckenspråkiga får vägledning på sitt eget språk.

Jag vill tacka alla för detta lyckade arbete och de presenter jag fick av de dövblinda. Stort tack också till distriktssekreteraren för det goda samarbetet. Jag har fått resa otroligt mycket och se glada dövblinda. Omväxling förnöjer också om arbetet ibland varit tungt. Ibland har det varit krävande som t.ex. när det gäller tecknande från hand till hand. Två personer krävde t.o.m. åtta timmar i tid. Men det viktigaste i det här jobbet är att dövblinda befinner sig i samma ställning som andra människor. Också vi klarar oss med europengarna.□

# Fem frågor

1. Vilka städer var på medeltiden administrativa centra i Finland?

2 .

När levde och regerade drottning Kristina i Sverige?

3. På vilka orter i Finland befinner sig Marskalk Mannerheims staty?

4. Joel Lehto skrev också två sagoböcker för barn. Vilka är de?

5. Var finns Raseborgs slott ?

## Svar:

1. De administrativa centren var Åbo, Tavastehus och Viborg.

2. Drottning Kristina levde 1626 –

89. Hon regerade i Sverige 1632 – 54. Till 1644 var hennes förmyndare Axel Oxenstierna. Kristina konverterade till katolicismen och avstod från kronan år 1654. Hon flydde från Sverige förklädd till man samma år. Hon försökte återvända till Sverige år 1660 och 1667. Hon dog i Rom och ligger begravnen i S:t Petersdomen.

3. Marskalk Mannerheims offentliga statyer finns i Helsingfors, Lahtis Seinäjoki, S:t Michel och i Leinola i Tammerfors.

4. Joel Lehtonens Tarulinna (Sagoslottet) utkom 1906 och Ilvolan juttuja (Berättelser från Ilvola) 1910.

5. Raseborgs medeltida fästning finns i Ekenäs. ■

**KÄNSELSPRÖTET** 28. årgången, ISBN 0358-2280,

**Utgivare:** Föreningen Finlands Dövblinda rf.

**Redaktören:** Chefredaktör Katri Pyykkö, tel. & texttel. (09) 54953521, Redaktör Raili Karisaari, tel. & texttel. (09) 54953521, email: tiedotus@kuurosokeat.fi och NKL frontdoor.

**Redaktionsråd:** Riitta Ruissalo (ordf.), Pirjo Aflecht, Pekka Jaakola, Pekka Juusola, Pentti Kähkönen, Raili Karisaari (sekr), Katri Pyykkö.

**Årgång 25 e. Tidningen utkommer** 6 gånger om året med storskrift, punkter, som långsamt ljudband, som video samt, i NKL server och svenskspråkig översättning.

**Abonemang och adressändring:** Föreningen Finlands Dövblinda rf, Nylandsgatan 28, 00120 Helsingfors. Tel. (09)5495 350, texttel. (09)5495 3526, fax (09) 5495 3517, email: kuurosokeat@kuurosokeat.fi, Internet: <http://www.kuurosokeat.fi/se/>